

Vignette 1- Leah was in labor and called a cab to drive her to the hospital. Unfortunately, she didn't move quickly enough and ended up delivering in the cab and ruining the entire backseat of the car. (The baby was healthy Baruch Hashem!) Does Leah need pay the cabdriver for the damages?

Vignette 2- Sarah is having coffee and cake with a friend at her home, when the friend begins to choke. Sarah employs the Heimlich maneuver successfully, but in the process, she cracks her friend's ribs. Is Sarah liable?

Vignette 3- Reuven and Shimon were "playfighting". Reuven hit Shimon's hand without damaging him. Shimon got up, grabbed a wooden block, threatened to blind Reuven's eye and proceeded to do so? Is Shimon liable for damages?

Vignette 4- Yehuda was driving in the left lane of a road and signaled to Levi, who was driving behind him in the right lane, that he wanted to switch lanes. Levi continued driving straight and crashed into Yehuda's car as it veered into the right lane. Who is liable?

מתעסק ברשות

1. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף צט עמוד ב

אמר שמואל: טבח אומן שקלקל - חייב לשלם, מזיק הוא, פושע הוא, נעשה כאומר לו שחוט לי מכאן ושחט לו מכאן. למה ליה למימר מזיק הוא, פושע הוא? אי אמר מזיק הוא, הוה אמינא הני מילי היכא דקא עביד בשכר, אבל היכא דקא עביד בחנם לא, קמ"ל פושע הוא.

2. מחנה אפרים הלכות נזקי ממון סימן ה

אבל מפי רש"י שם בפי הגוזל נראה דס"ד דמקשה דהיה רוצה לחייבו אפילו בחנם לאו משום אדם המזיק הוי, אלא משום דס"ל דטבח אומן שקלקל פושע הוא, והכי קאמר הרי זה חייב כמו נושא שכר אבל דין אדם המזיק לא שייך בזה כיון שעליו מוטל להתעסק בדבר, וכ"כ בתוס' רבי פרץ ז"ל [דף כ"ז. ד"ה ואמר] שם בשם ריב"א ז"ל אשר נראה מזה דכל דעושה ברשות אף דבעלמא ראוי לחייבו משום מזיק כה"ג אין ראוי לחייבו אם לא היכא דפשע.

3. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף מח עמוד א-מח עמוד ב

ואמר רבא: נכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות, והזיק את בעל הבית או בעל הבית הוזק בו - חייב, הזיקו בעל הבית - פטור. א"ר פפא: לא אמרן אלא דלא הוה ידע ביה, אבל הוה ידע ביה, הזיקו בעל הבית - חייב; מ"ט: משום דאמר ליה: נהי דאית לך רשותא לאפוקי, לאזוקי לית לך רשותא. ואזדו לטעמייהו, דאמר רבא, ואיתמא רב פפא: שניהם ברשות או שניהם שלא ברשות, הזיקו זה את זה - חייבין, הוזקו זה בזה - פטורין; טעמא דשניהם ברשות או שניהם שלא ברשות, אבל אחד ברשות ואחד שלא ברשות, דברשות - פטור, שלא ברשות - חייב.

4. רש"י מסכת בבא קמא דף מח עמוד א

והזיק - קרי בין מתכוין בין שאין מתכוין ומיהו בידיים הזיקו.

5. רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק ו הלכה א' הלכה ג

המזיק ממון חבירו חייב לשלם נזק שלם, בין שהיה שוגג בין שהיה אנוס הרי הוא כמזיד, כיצד, נפל מן הגג ושבר את הכלים או שנתקל כשהוא מהלך ונפל על הכלי ושברו חייב נזק שלם, שני ומכה בהמה ישלמנה ולא חלק הכתוב בין שוגג למזיד. במה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברשות המזיק אינו חייב לשלם אלא אם הזיק בזדון אבל בשגגה או באונס פטור, וכן אם היו שניהם ברשות או שניהם שלא ברשות והזיק אחד מהן ממון חבירו שלא בכוונה פטור. +/השגת הראב"ד/ וכן אם היו שניהם ברשות או שניהם שלא ברשות והזיק אחד מהן ממון חבירו שלא בכוונה פטור. א"א דין זה אינו מחוור דאפילו שניהם ברשות או שלא ברשות ולא הוה ידע ביה אם הזיקו חייבין אבל הוזקו זה בזה פטורין.

6. פסקי רי"ד מסכת בבא קמא גמרא דף צט עמוד ב

אמי שמואל טבח אומן שקלקל חייב לשלם, מזיק הוא, פושע הוא, נעשה כאומי לו שחוט לי מיכן ושחט לו מיכן, למה לי למימי מזיק למה לי למימי פושע, אי אמי מזיק הוה אמינא הני מילי דקא עביד בשכר, אבל היכא דקא עביד בחנם לא, דאע"ג דאונס חייב בנזקין הכא שני דמדעתיה קא יהיב ליה למישחט וליפטר קמ"ל

7. שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף כז עמוד א

ורב"א פירש דודאי נתקל דמי לרוח שאינה מצויה ואדם המזיק חייב בנתקל ולכך פטור שומר חנם דכיון דהוי שומר חנם לא שייך בו דין אדם המזיק שהרי עליו מוטל להתעסק בדבר ולכך לא מחייב רק בפשיעה אבל אדם דעלמא מה היה לו להתעסק בדבר כיון שאינו מוטל עליו לכך חייב בכעין גניבה ואבידה. תלמיד הר"פ ז"ל. וכן כתב הר"ר ישעיה ז"ל ... וריב"א פירש דאדם המזיק דמי לשומר שכר בין לכעין גניבה בין לכעין אבידה ואם נתקל ונפל על הכלים ושברם חייב והא דפטור נתקל במעביר חבית וכן טבח שקלקל משום דכיון שמתעסקין הן לטובת הניזק לאו אדם המזיק הוא ויש להם דין שומר אם שומר חנם שומר חנם ואם שומר שכר שומר שכר. ע"כ לשונו.

8. חידושי הרמב"ן מסכת בבא מציעא דף פב עמוד ב

עוד הביאו טבח אומן שקלקל דפטור בחנם ואמאי אדם מזיק הוא, וכי נמי סבירא לן אנוס הוא ליחייב, וזה ודאי קשה עליהם דכיון דמיחייב בשכר אלמא כעין גנבה ואבדה הוא ולא אנוס גדול ולא אנוס קטן הוא ופטרוהו בחנם, אלא שאין באומן הטועה במלאכתו משום מזיק

9. קהלות יעקב בבא קמא סימן כד

ולשיטת הרמב"ן ז"ל דגם באונס גמור חייב אדם המזיק נראה דהכא שאני דכל אנוס הרי מעשה ההיזק אסור לו לעשותו ורק שנאנס בעשיי' זו אבל הכא כיון דחזקה שתחת יד אדם שלו הוא הי' מותר להם ע"פ דין לטבוח ולאכלו וברשות התורה קעביד וכה"ג ליכא מדין אדם המזיק

נתקל לאו פושע

10. חידושי הר"ן מסכת בבא מציעא דף פב עמוד ב

וא"ת נשברה כדו בשעת נפילה אפי' חשבת לי' כאונס גמור חייב דהקיי"ל אדם מועד לעולם בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון ובוודאי דכי אמרינן בין באונס אפילו באונס גדול הוא חייב דהא אמרי' היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בו מעולם אי נמי נפל מן הגג ברוח שאינו מצויה והזיק חייב י"ל דה"מ היכי שההיזק בא מכחו כי הנהו דהתם אבל נשברה כדו אין ההיזק מכחו אלא מחמת התקלה נשברה כדו והזיקה וממונו הוא שהזיק ולא הוא עצמו:

Exceptions to רמב"ן according to the אדם מועד לעולם

1. The damaged party was negligent: -ניזק פשע בעצמו
a. is exempt if the ניזוק lies next to him after he is already sleeping. -ירושלמי
b. is exempt for stepping on a jug in breaking barrel if the owner stops suddenly. -ב"ק לב, ב"ק כז:
2. the מזיק had permission to perform the act which caused the damage. -מתעסק ברשות
a. Employees - Porters are exempt from paying for the barrels/ שוחט is exempt from paying for invalid שחיטה. -ב"מ פב, ב"ק צט:
b. Legal authority to assume ownership- Children don't pay full damages for slaughtering an animal their father borrowed. -ב"ק קיב.
3. The force which destroyed the object isn't considered the מזיק's force -לאו כח המזיק
a. is exempt for the damage he caused by dropping a jug after stumbling. -ב"ק כח:

אנוס גמור

11. שולחן ערוך חושן משפט הלכות נזיקין סימן שעח

אסור להזיק ממון חברו. ואם הזיקו, אף על פי שאינו נהנה, חייב לשלם נזק שלם, בין שהיה שוגג בין שהיה אנוס. (ודווקא שאינו אנוס גמור, כמו שנתבאר). כיצד, נפל מהגג ושבר את הכלי, או שנתקל כשהוא מהלך ונפל על הכלי ושברו, חייב נזק שלם.

12. ש"ך חושן משפט סימן שעח ס"ק א

ודוקא שאינו אנוס כו'. הלי' מגומגם וכך הלי"ל וי"א דוקא שאינו אנוס גמור דמלשון הרמב"ם והמחבר משמע דאין חילוק וכ"כ הרב המגיד דלהרמב"ם אין חילוק:

13. חושן אהרן סימן כ

א"כ נראה בנידון דידן דהאשה הויה אנוסה באונס גמור דאין לידה תלוי בשליטתה, נראה דיהא תלוי בפלוגתת השולחן ערוך והרמ"א. דלשו"ע חייבת ולהרמ"א פטורה

Malpractice

14. שולחן ערוך יורה דעה הלכות ביקור חולים ורפואה ונוטה למות וגוסס סימן שלו

נתנה התורה רשות לרופא לרפאות. ומצוה היא. ובכלל פיקוח נפש הוא. ואם מונע עצמו, הרי זה שופך דמים, ואפילו יש לו מי שירפאנו, שלא מן הכל אדם זוכה להתרפאות. ומיהו לא יתעסק ברפואה אא"כ הוא בקי, ולא יהא שם גדול ממנו, שאם לא כן, הרי זה שופך דמים. ואם ריפא שלא ברשות בית דין, חייב בתשלומין, אפילו אם הוא בקי. ואם ריפא ברשות ב"ד, וטעה והזיק, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. ואם המית, ונודע לו ששגג, גולה על ידו.

15. פסקי דין - ירושלים דיני ממונות ובירורי יוחסין יד עמוד שלט.

רופא שטעה באבחנת המחלה ובגלל זה ניזוק החולה, האם חייב.

א. פסק בשו"ע יו"ד סי' שלו סעי' א עפ"י הרמב"ן בתורת האדם (הוצ' שעוול עמ' מג): נתנה התורה רשות לרופא לרפאות ומצוה היא ובכלל פיקוח נפש הוא וכו', ומיהו לא יתעסק ברפואה אא"כ הוא בקי ולא יהא שם גדול ממנו, שאלי"כ ה"ז שופך דמים, ואם ריפא שלא ברשות ב"ד חייב בתשלומין אפילו אם הוא בקי, ואם ריפא ברשות ב"ד וטעה והזיק פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואם המית ונודע לו ששגג גולה על ידו. ע"כ. ובחידושי הר"ן סנהדרין פד ב כתב: שהרופא המומחה כשיטעה ברפואותיו

אינו שוגג אלא אנוס, שברשות הוא מרפא, כדאמרין בפרק החובל שניתנה רשות לרופא לרפאות ואין לו אלא מה שענינו רואות, כדאמרין בדין שטעה דליביה אנסייה וכו', ע"כ. וכע"ז הביא המחנ"א נז"מ סי' ה בשם תוס' ר"פ ב"ק כז א בשם הריב"א דכל שעושה ברשות לטובת הניזק אין לחייבו מדין מזיק, ובשמ"ק ב"ק שם הוסיף בשם הריב"א דלאו מזיק הוא (ויש להסביר הדברים עפ"י יסוד הגר"ח שבחובל בחבירו המחייב הוא רשעות הגברא והעבירה שעשה, ע"י רשימות שיעורים ב"ק, וע"כ כשעשה ברשות לטובת הניזק אין בזה מעשה עבירה ואינו חייב משום חובל, וע"י קובץ שיעורים ב"ק אות קו).

מקור ההלכה הוא בתוספתא גיטין פ"ג הי"ג וב"ק פ"ו הי"ו ופ"ט הי"ג ומכות פ"ב הי"ה (בהשמטה), אלא שבתוספתא גיטין שם איתא: בשוגג פטור במזיד חייב מפני תיקון העולם, וכתב התשב"ץ ח"ג סי' פב שמה שאמרו מפני תיקון העולם אינו טעם לחייב את המזיד אלא טעם לפטור את השוגג, ומן הדין חייב אפילו בשוגג דקיי"ל אדם מועד

לעולם בין שוגג בין מזיד, אלא שפטור שוגג מפני תיקון העולם לרופא אומן ועושה ברשות ב"ד, שאם לא נפטרנו בשוגג אתי לאמנועי מלרפאות וכבר נתנה התורה רשות לרופא לרפאות (וע"י בדבריו באמרי בינה דיני דיינים סי' ל), והוסיף לבאר באור שמח רוצח פ"ה הי"ו דמדמינא חייב ככל שוגג בניזקין, ואף ברשות דמצוה חייב גם בנזקי ממון שלהם ומכ"ש בנזקי גופו דאדם מועד לעולם, והוסיף שבט הלוי ח"ח סי' רנא אות ט דמפני תיקון העולם הפקיעו כאן דין דאדם מועד לעולם. ולדברי האור שמח דמעיקר הדין היה הרופא חייב ככל שוגג בניזקין, מפורש דלא כחי' הר"ן הנ"ל. אמנם ביצועות ישראל חו"מ סי' כה ס"ק ג כתב שרופא שחבל בשוגג אי אפשר לחייבו מדין מזיק, שהרי כתב בשמ"ק ב"מ פב סוף ע"ב בשם הרמב"ן שאומן הטועה במלאכתו אינו חייב מדין מזיק מכיון שהדבר נמסר לו ברשות, וה"ה הרופא (וזה כחידושי הר"ן הנ"ל), ואם יש לחייבו הוא רק מדין שומר. וע"י "תורה שבע"פ" קובץ יח עמ' עא ואילך מהגר"מ אילן זצ"ל.

ולפי דברי הישועות ישראל שרופא שהזיק דינו כאומן שקלקל, אם הנזק קרה כתוצאה מטעות של הרופא באבחנה וכתוצאה מכך לא טיפל במחלה האמיתית שלו - ולא נגרם מטיפול רפואי שגוי - נראה שזה דומה למראה דינר לשולחני וא"ל שהוא יפה ונמצא רע, שאם הוא בקי גדול בראיית המטבעות עד שאינו צריך עוד להתלמד אמרו בגמ' ב"ק צט ב שהוא פטור, ותלוי הדין במחלוקת הראשונים, דלדעת הרשב"א שהביא המ"מ שכירות פ"י הי"ה הטעם שפטור הוא משום שהוא כאנוס לפי שאינו מצוי שבקי בדבר יטעה, ואפילו נטל שכר פטור, ואינו דומה לטבח אומן שקלקל לפי שהדבר תלוי באומנות היד והיה לו להיזהר ולכוין יפה, ולפיכך כשנטל שכר חייב, אבל לדעת הרמב"ם שכירות שם ושוי"ע שם סעי' ו אין האומן שקלקל פטור אלא אם עשה בחינם אבל עשה בשכר - וא"ל על"ך אני סומך - חייב, כמו טבח אומן, וכתב הש"ך ס"ק יא שהמהרש"ל ביש"ש פסק כהרשב"א דאפילו בשכר פטור, ועיקר ראייתו דאלי"כ הו"ל לר"פ לשנויי הכי, והש"ך דחה ראייתו, והביא בשם מהר"י בן לב בתשובה ס"ג סי' ל דכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא מספיקא לא מפקינן ממונא א"כ ה"ה רופא אומן שרפא ברשות ומקבל שכר על עבודתו, וטעה באבחנה וכתוצאה מכך נעשה החולה לצמח, תלוי הדבר במחלוקת הרשב"א והרמב"ם אם חייב או לא, וכיון שהדבר תלוי במחלוקת אי אפשר לחייבו ממון.

Playfighting

16. שו"ת רדב"ז חלק ד סימן רכ (אלף רצא)

תשובה הריני משיב על ראשון ראשון וממנו מענה לשון. תנן בבבא קמא פרק המניח את הכד וכן שני אנשים שחבלו זה בזה משלמין במותר נזק שלם וטעמא משום דאדם מועד לעולם ופשטא דהא מתנני' משמע דלא שנא התחילו לחבול זה בזה או שהתחיל אחד מהם תחלה משלמין במותר נזק שלם. ואם כן בני"ד מכל שכן הוא דחייב דהשתא ומה זה שחבל בו בתחלה משלם האחרון במותר נזק שלם כ"ש זה שלא חבל בו כלל אלא שהכהו הכאה כ"ש שחייב

17. טור חושן משפט הלכות חובל בחבירו סימן תכא

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל שנים שהתאבקו יחד והאחד הפיל חבירו לארץ ונפל עליו וסימא עינו של התחתון [בהפלתו] מה דינו. תשובה נראה דפטור מה' דברים אף על גב דקיי"ל אדם מועד לעולם היכא דהוי אנוס פטור כדאיתא בירושלמי היה ישן ובא חבירו ושכב אצלו הראשון פטור בנזקי שני ותניא גבי ב' שרצו ברי"ה והזיקו זה בזה שלא בכוונה פטורין ובנדון זה שהתאבקו זה עם זה מדעת שניהם והזיקו זה את זה שלא בכוונה כי הדבר ידוע בב' מתאבקין יחד עיקר כוונתם שיפיל אחד לחבירו ואי אפשר לאדם לצמצם ולכוון שיפילהו בנחת שלא יזקק כי בכל כוחם הם מתאבקים וכל אחד מהם מכיון להפיל חבירו ומחלו זה על זה ואדעתא דהכי התאבקו יחד:

18. סמ"ע על שולחן ערוך חושן משפט הלכות חובל בחבירו סימן תכא סעיף ה

וסימא את עינו פטור. טעם הדבר, כיון דהתאבקו שניהם ברצון וכל אחד דעתו היתה להפיל חבירו, וכל אחד ידע שא"א לצמצם שיפילו דוקא באופן שלא יהיה בו היזק, ה"ל כאילו נתיאשו ומחלו אהדדי שאף אם יארע לאחד היזק יהיה מה שיהיה כיון שלא נתכוין חבירו להזיקו אלא שקרה לו דרך נפילתו שיהיה פטור, דומה למ"ש [ראה ב"ק ל"ב ע"א] בשנים שרצין ברה"ר והזיקו זה את זה דרך ריצתן דפטור המזיק, משום דכל הרץ ברה"ר יודע שגם לאחרים יש רשות לרוץ ברה"ר, וכאשר יפגשו שנים הרצין זה נגד זה דרכן להזיק זה את זה. ואף על גב דאמרין אדם מועד לעולם, ע"כ לאו בכל ענין אמרוהו, דהרי בהזיקת אנוס גמור פטור. וכאשר כתבתי טעם זה, כן הוא דברי הרא"ש בתשובותיו [כלל ק"א סי' ו'] הביאו הטור, בסימן זה [סעיף ז'] וכמ"ש בפרישה, ועיין פרישה בסימן שע"ח סעיף ח' שם כתבתי דבשניהן רצין לאו משום מחילה לחוד הוא אלא משום דשניהן עבדו מעשה בהזיקתן, ומה"ט בלא רה"ר נמי אלא כל שרצין שנים זה כנגד זה, וכ"כ הטור בשם הרמ"ה שם בהדיא.

Collisions

19. שולחן ערוך חושן משפט הלכות נזיקין סימן שעח סעיף ז-ט

היו שניהם ברשות או שניהם שלא ברשות, והזקו זה בזה בין בגופם בין בממונם, אם לא ידעו זה בזה, פטורים. אבל אם ראו זה את זה, אף על פי שלא כיוונו, חייבים. לפיכך שנים שהיו רצים ברשות הרבים, או שהיו מהלכים והזקו זה בזה, פטורים; הזיקו זה את זה, חייבים.

היה אחד רץ ואחד מהלך, והזק מהלך ברץ, חייב, מפני שרץ שלא ברשות. בד"א, בחול. אבל בע"ש בין השמשות, פטור, מפני שרץ ברשות. (ודוקא בסתם, דתלינן דרך לצורך שבת. אבל אם ידוע שאינו רץ אלא לשאר חפציו, ולא שייכא ביה צורך שבת, חייב כמו בחול) (ר"ן פרק המניח).

אם בא אחד רוכב בסוסו מאחרי חברו, ופגע בסוס שחבירו רוכב בו והכה את הסוס, חייב לשלם כל מה שישימו בית דין שנפחת מחמת הכאה זו.

20. פסקי דין - ירושלים דיני ממונות ובירורי יוחסין ח עמוד שד

ובנידון דידן שא' וב' ניזוקו זה מזה במכונותיהם, וטוען א' שהוא נהג ברשות כשפנה ימינה מכיון שאותת לב' שזו כונתו, ולטענתו ב' לא נהג ברשות כשהתחיל לנסוע למרות האיתות שלו, אם נכונה טענתו שאכן אותת ימינה, ומשמעות האיתות היא שבכוונת הרכב השמאלי להקיף את הרכב הימני כדי להכנס ימינה, ועל הרכב הימני הנמצא במצב עצירה לאפשר את כניסת הרכב המאותת ימינה, אם כן, הי' דומה למשנה הנ"ל שאם הודיע לבעל קורה שאחוריו שיעמוד כיון שהוא עומד, ובעל הקורה לא עמד והזיק לחבית שלפניו, חייב, כיון שהודיעו. אבל אם נכונה טענת ב' שכבר התחיל לנסוע, אזי גם אם אותת א' שבכוונתו להכנס ימינה, אין זו הודעה אלא בקשה, שכיון שבי' היה במצב נסיעה אינו חייב לעצור כדי לאפשר לא' להכנס ימינה, אלא הדבר תלוי ברצונו הטוב, מה גם שלטענת ב' א' לא אותת ולא הודיע על רצונו לפנות ימינה, א"כ, אין לחייב את ב' על הנזק שגרם ב' לעצמו. ומכיון שא"א לברר טענותיהם, אם ירצה ב' להפטר צריך להשבע היסת על טענתו, והואיל ונהגו שלא להשביע אלא מפשרים, ומבואר בפוסקים שפשרה בעד שבועת היסת הינה שליש, עיי' פס"ד ירושלים כרך ג עמ' סח, ע"כ ישלם הנתבע שליש מהתביעה ויפטר.